

Wilgenhof, Gaslaan te Scherpenzeel

Een Bureauonderzoek

M. Hanemaaijer

Colofon

ADC Rapport 2933

Wilgenhof, Gaslaan te Scherpenzeel
Een Bureauonderzoek

Auteur: M. Hanemaaijer

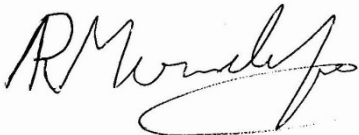
In opdracht van: Boot Organiserend Ingenieursburo

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 22 januari 2012

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
R.M. van der Zee

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het plangebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
2 Bureauonderzoek	7
2.1 Doelstelling en vraagstelling	7
2.2 Methodiek	7
2.3 Resultaten	8
2.4 Gespecificeerde verwachting	12
2.5 Conclusie	12
3 Aanbeveling en aanvulling en aanbeveling dhr. P Schut, gemeente Scherpenzeel	12
Literatuur	13
Geraadpleegde websites	13
Lijst van afbeeldingen en tabellen	14

Administratieve gegevens van het plangebied

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Scherpenzeel
Plaats:	Scherpenzeel
Toponiem:	Wilgenhof, Gaslaan
Kaartblad:	32 oost
Oppervlakte plangebied	Ca. 5600 m ²
Coördinaten:	X 161.737 Y 454.904, X 161.747 Y 454.824, X 161.678 Y 454.826, X 161.674 Y 454.899,9
Bevoegde overheid:	Gemeente Scherpenzeel
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Dhr. P. Schut
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	49462
ADC-projectcode:	4131252
Periode van uitvoering:	November 2011
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://persistent-identifier.nl/?identifier=urn:nbn:nl:ui:13-jw1w-rn

Samenvatting

In opdracht van Boot Organiserend Ingenieursburo heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Wilgenhof, Gaslaan in Scherpenzeel (gemeente Scherpenzeel). In het plangebied zal in eerste instantie een groot deel van de huidige woningen en garages worden gesloopt en zal de bodem worden gesaneerd. Vervolgens zullen er woningen worden gebouwd.

Het plangebied is gelegen binnen een relatief laag deel van het dekzandlandschap. Dit betekent dat er een middelhoge kans geldt voor de aanwezigheid van archeologische resten. De archeologische resten kunnen uit alle archeologische perioden afkomstig zijn. In de directe omgeving van het plangebied zijn geen archeologische resten aangetroffen met uitzondering van resten gerelateerd aan de dorpskern van Scherpenzeel, waarvan de oorsprong teruggaat tot in de Late Middeleeuwen. Het plangebied bevindt zich echter buiten de dorpskern, deze resten worden daarom niet verwacht. Deze bevindt zich ca. 200 m ten zuiden van het plangebied en dergelijke resten worden niet specifiek in het plangebied verwacht.

De resten kunnen direct aan of onder het maaiveld of indien in het plangebied een laarpodzolgrond aanwezig is onder een (dun) plaggendeek voorkomen. De verwachte archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- of vuursteenstroomingen en grondsporen. Organische resten (zoals bot, hout, leder en textiel) zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. De beperkte beschikbare gegevens laten niet toe, het complextypen en de omvang van de verwachte resten nader te specificeren.

Als gevolg van de bouw en de sloop van de gasfabriek en de bouw van de huidige bebouwing waarbij de bodem lokaal tot ca. 2 m –mv is afgegraven is het waarschijnlijk dat eventueel aanwezige archeologische resten (deels) zullen zijn verstoord.

Aanbeveling dhr. P. Schut, gemeente Scherpenzeel

De mate van verstoring is al voldoende inzichtelijk gemaakt door de bouw van de gasfabriek incl. teerputten, de sloop van dezelfde fabriek, een gedeeltelijke diepte sanering, het bouwrijp maken van het terrein, een wegcunet, de funderingen van de nieuwe woningen, kabels en leidingen etc. Aangezien zich dit allemaal afspeelt op een halve hectare mag rustig gesteld worden dat het terrein zwaar verstoord is. Bovendien is het de vraag of gezien de mate van vervuiling en de daarmee samenhangende veiligheidsmaatregelen of hier überhaupt nog sprake kan zijn van een verantwoord archeologisch onderzoek. Daarbij moeten we rekening houden met het feit dat eventuele archeologische resten naar verwachting ca. 30 - 40 cm onder het maaiveld hebben gelegen.

Het gebied kent op de beleidskaart weliswaar een middelhoge verwachting, maar nadere beschouwing van o.a. het AHN leert dat dit vermoedelijk onjuist is en dat dit voor het plangebied een lage verwachting moet zijn. Voor deze laatste zone geldt een ondergrens van 1 ha. Voorts is het gebied door tal van activiteiten in de vorige eeuw zwaar verstoord waardoor eventuele archeologische resten verdwenen zijn en niet meer onevenredig kunnen worden aangetast door de voorgenomen plannen. Indien tijdens de werkzaamheden tegen de verwachting in vondsten worden aangetroffen in de vorm van scherven, vuursteen, funderingen etc. waarvan redelijkerwijs vermoed kan worden dat deze van archeologische betekenis zijn dient hier onmiddellijk melding van worden gemaakt (Monumentenwet 1988, art. 53).

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren	
Nieuwe tijd	1500 - heden	
Middeleeuwen:	450 – 1500 na Chr.	
Late Middeleeuwen		1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen		450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	12 voor Chr. – 450 na Chr.	
Laat-Romeinse tijd		270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd		70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd		12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	800 – 12 voor Chr.	
Late IJzertijd		250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd		500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd		800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	2000 - 800 voor Chr.	
Late Bronstijd		1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd		1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd		2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	5300 – 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum		2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum		4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum		5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	8800 – 4900 voor Chr.	
Laat-Mesolithicum		6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum		7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum		8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	tot 8800 voor Chr.	
Laat-Paleolithicum		35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum		300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum		tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding

In opdracht van Boot Organiserend Ingenieursburo heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Wilgenhof, Gaslaan in Scherpenzeel (gemeente Scherpenzeel). In het plangebied zal in eerste instantie een groot deel van de huidige woningen en garages worden gesloopt en zal de bodem worden gesaneerd. Vervolgens zullen er woningen worden gebouwd.

De gemeente Scherpenzeel heeft een vastgesteld archeologisch beleid.¹ Op grond van het gemeentelijk beleid valt het plangebied in een zone met een middelhoge verwachting. Indien in een dergelijke zone plangebieden met een oppervlakte van minimaal 1000 m² en bodemingrepen dieper dan 40 cm – mv plaatsvinden is archeologisch onderzoek verplicht.

Het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied dient in heel Nederland te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).² De gemeente kan hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Scherpenzeel heeft – voor zover bekend - geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Dit bureauonderzoek is dus gebaseerd op de algemene criteria die in de KNA staan geformuleerd.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 16-11-2011. Meegewerkt hebben: M. Hanemaaijer (prospector) en R.M. van der Zee (senior prospector).

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende en/of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?

Indien mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn:

- Is het plangebied voldoende onderzocht?
 - Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
 - Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;

¹ Van Oosterhout 2009.

² SIKB 2010.

7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

Het plangebied ligt in ingeklemd tussen de Wilgenhof, de Gaslaan en de Willaerlaan in Scherpenzeel. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 5.600 m². De exacte locatie is weergegeven in afbeeldingen 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 500 m rondom het plangebied.

In het plangebied zal het grootste deel van de huidige bebouwing worden gesloopt. Vervolgens zal de bodem ter plaatse van een groot deel van het plangebied worden gesaneerd tot een diepte van minimaal 1 m –mv (op terrein bevond zich in het verleden een gasfabriek, zie § 2.3.4). De twee-onder-één-kapwoningen in het zuidwesten van het plangebied zullen niet worden gesloopt, hier zal dan ook niet worden gesaneerd. Ook de zuidoosthoek van het terrein zal ook niet worden meegenomen bij de sanering. Voor een overzicht van de geplande sanering zie afb. 3. Uiteindelijk zal in het plangebied nieuwbouw plaatsvinden. De nieuwbouw zal bestaan uit 26 appartementen en 13 eengezinswoningen.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologie ³	Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden (Bx5)
Geomorfologie ⁴	Niet gekarteerd, bebouwde kom, waarschijnlijk dekzandwelingen
Bodemkunde ⁵	Niet gekarteerd, bebouwde kom, op basis van omliggende eenheden beekerdgronden, lemig fijn zand (pZg23 II) laarpodzolgronden, leemarm of zwak lemig zand of cHn21-VI
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁶	Ca. 5,5 m + NAP

³ De Mulder *et al* 2003.

⁴ Stichting voor Bodemkartering 1982.

⁵ Stichting voor Bodemkartering 1997.

Het plangebied is gelegen in de Gelderse Vallei, een glaciaal bekken dat is gevormd onder invloed van het landijs in de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Als gevolg van geringe verticale druk vloeiende het ijs niet meer waardoor het ijs over de grond ging schuren en er diepte-erosie plaatsvond, waardoor een laagte ontstond. Onderin bevindt zich keileem, afgedekt door glaciofluviale afzettingen en glacialacustriene afzettingen. Hierboven kunnen brakwaterafzettingen uit het Eemien, een warmere periode tussen de twee laatste koude perioden in, voorkomen. In het Weichselien, de laatste koude periode van het Pleistoceen, ca. 10.000 jaar geleden, is het bekken verder opgevuld met fluvioperiglaciale afzettingen en dekzand. In het Weichselien heeft het landijs Nederland niet bereikt. Er heerste toen een koud klimaat en er groeide nauwelijks vegetatie waardoor dekzand kon worden afgezet (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden).⁷ Als gevolg van het afsmelten van sneeuwmassa's in het Weichselien werd dekzand opgenomen en elders in lage delen weer werd afgezet. Zo ontstonden dekzandvlaktes. Ook vond er in geringe mate nog verstuvings plaats, waardoor dekzandruggen ontstonden. Dekzandruggen zijn terreindelen met flauwe hellingen die onder arctische omstandigheden in het Weichselien door de wind zijn gevormd. Dekzandwelingen, de geomorfologische eenheid binnen het plangebied, vormen de overgang tussen de hoger gelegen dekzandruggen en lagere dekzandvlaktes.⁸

Van nature is de Gelderse Vallei een laaggelegen en relatief vochtig gebied als gevolg van kwel van de omliggende stuwwallen en invloed van de zeespiegelstijging van de Zuiderzee. In de lage kwelzone ten oosten van de Utrechtse Heuvelrug kon hierdoor op enkele plaatsen veenvorming plaatsvinden. De beken in de Gelderse Vallei die binnen het gebied voor de ontwatering zorgen, ontspringen in het oosten (de Veluwe) en stromen in westelijke richting. De beken hebben zich niet diep ingesneden in het landschap, maar volgen de in het Pleistoceen gevormde dalvormige laagtes.

Op de bodemkaart is het plangebied niet gekarteerd. Nabijgelegen eenheden zijn beekerdgronden of laarpodzolgronden.

Beekeerdgronden zijn meestal gebonden aan de nabijheid van een beek. Het type beekerdgrond in lemig fijn zand, zoals mogelijk in het plangebied aanwezig is, komen voor met een zwarte en een bruine bovengrond. De bruine liggen meestal iets hoger dan de zwarte. De overgang van de humeuze, bovenste A-horizont naar de C-horizont wordt vaak gevormd door een sterk lemige, gytja-achtige laag, die plaatselijk uit zandige leem kan bestaan.

Laarpodzolgronden zijn humuspodzolgronden die meestal zijn ontstaan uit veldpodzolgronden die zijn opgehoogd met potstalmest. Het zijn vaak vrij oude ontginningen. Podzolering is een proces dat kan voorkomen in zandgronden en waarbij neerwaartse verplaatsing van humus en inspoeling in diepere lagen optreedt. Een podzol wordt daardoor gekenmerkt door een uitspoelingslaag met daarin grijze loodzandkorrels door ontijzering (A-horizont). Het uitgespoelde anorganische materiaal wordt diep in de inspoelingshorizont (B-horizont) afgezet, waarin organische stof al dan niet samen met ijzer is geconcentreerd. De verplaatste en weer neergeslagen organische stof is vormloos en ligt als huidjes op de zandkorrels en in de poriën. Naar onderen toe wordt de grond ongeroerd en vrij van invloeden van bovenaf. Dit wordt het moedermateriaal genoemd (C-horizont).⁹ Laarpodzolgronden hebben een zwarte homogene bovengrond. De B-horizont kan dik of dun, sterk of minder sterk ontwikkeld zijn. Er komt vaak veel ijzer in voor, meestal in de vorm van concreties.¹⁰

Aangezien het plangebied is gelegen binnen de bebouwde kom is een analyse van het Actueel Hoogtebestand Nederland weinig zinvol.

⁶ <http://www.ahn.nl/viewer>

⁷ Berendsen 2008.

⁸ Ten Cate & Maarleveld 1977.

⁹ De Bakker & Schelling 1989.

¹⁰ Stichting voor Bodemkartering 1965.

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Bron	Omschrijving
Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)	niet gekarteerd, bebouwde kom
Archeologische beleidsadvieskaart gemeente Scherpenzeel	middelhoge archeologische verwachting, dekzandwelingen
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	resten van het kasteel "Huys Scherpenseel"
waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	resten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd
vondstmeldingen ARCHISII	geen
onderzoeksmeldingen ARCHISII	diverse bureau- en booronderzoeken, proefopgraving

De ligging van deze waarden is weergegeven in afb. 4 en 5.

Het plangebied is gelegen ter plaatse van een gebied waar dekzandwelingen aanwezig zijn. Dekzandwelingen beschikken over een middelhoge archeologische verwachting voor alle archeologische perioden. Dekzandwelingen zijn relatief laaggelegen en vochtige gebieden waarin de kans op archeologische resten kleiner is dan op hogere gronden. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten is het grootst op de hoogste delen en langs de randen van hoge dekzandruggen.¹¹ Ten noordwesten van het plangebied bevindt zich een dekzandrug.

Ca. 300 m ten zuidoosten van het plangebied zijn de resten van het kasteel "Huys Scherpenseel" aangetroffen. De oorsprong van dit kasteel ligt in de Late Middeleeuwen.¹² Het terrein heeft de status van een monument van archeologische waarde.

Ca. 230 m ten zuidoosten van het plangebied, in de omgeving van de Nederlands Hervormde kerk, heeft in 1992 een proefopgraving plaatsgevonden. Hierbij zijn funderingen uit Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd aangetroffen.¹³

Ca. 40 m ten westen hiervan, ter plaatse van de Nederlands Hervormde kerk, heeft een onderzoek plaatsgevonden naar twee nabij de kerk gelegen stenen. Het gaat om een verbrandingssteen of combustus waarin sacramentaliën werden verbrand en om een molensteen waarin vijf kruizen zijn gekerfd.¹⁴

Ca. 370 m ten zuidwesten van het plangebied heeft bureau- en verkennend booronderzoek plaatsgevonden.¹⁵ Op basis van het bureauonderzoek werden resten uit alle archeologische perioden verwacht. Tijdens het booronderzoek is niet de verwachte veldpodzolgrond maar een enkeerdgrond aangetroffen. Aangezien hieronder archeologische resten goed kunnen zijn bewaard is een archeologische begeleiding geadviseerd.

Voor drie locaties ten noordwesten en noordoosten van het plangebied is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Vanwege de aanwezigheid van een geroerde bodem, het niet aantreffen van archeologische indicatoren en de relatief lage ligging van de locaties zijn de locaties vrijgegeven voor de voorgenomen ontwikkeling.¹⁶

¹¹ Van Oosterhout 2009.

¹² Monumentnr. 7046; waarnemingsnrs. 7076, 7094.

¹³ Onderzoeksmeldingsnr. 440, waarnemingsnr. 32.701.

¹⁴ Waarnemingsnr. 26.200.

¹⁵ Onderzoeksmeldingsnr. 43221; Huizer 2010.

¹⁶ Onderzoeksmeldingsnr. 14.623; Borsboom 2005; Onderzoeksmeldingsnr. 36.889; Onderzoeksmeldingsnr. 23.132; Boekema 2008.

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en ondergrondse bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Historische situatie
Kadastrale minuut uit 1811-1832 ¹⁷	onbebouwd, Willaerlaan aanwezig, is hier "Smits Steeg" genaamd,
Topografische kaart uit 1830-1850 ¹⁸	onbebouwd
Bonnekaart uit 1872, 1897, 1911 ¹⁹	akkerland, grasland, doorsneden door kavelsloten, "Smits Steeg" heet nu Staats Steeg
Bonnekaart uit 1930 ²⁰	ter plaatse van het plangebied bevindt zich een gasfabriek
Topografische kaart uit 1953 ²¹	idem
Topografische kaart uit 1963 ²²	restant gasfabriek lijkt aanwezig
Topografische kaart uit 1973, 1985, ²³	deel huidige bebouwing aanwezig
Topografische kaart uit 1995 ²⁴	huidige bebouwing aanwezig
KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH) ²⁵	geen aanvullende informatie
Cultuurhistorische waardenkaart provincie Gelderland ²⁶	Willaerlaan is geclassificeerd als Historisch geografisch lijnelement

Het plangebied bevindt zich ca. 200 m ten noorden van de oude dorpskern van Scherpenzeel. De oudste vermelding van Scherpenzeel stamt uit 1229.²⁷ De oudste historische bebouwing binnen het plangebied dateert uit 1913. Vanaf deze tijd bevond zich ter plaatse van het plangebied een gasfabriek (zie afb. 6, locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1930). De gasfabriek is in werking geweest tot 1961 en vervolgens gesloopt. Hierna zijn ter plaatse van het plangebied seniorenwoningen en garageboxen gebouwd en tuinen aangelegd. Voor de bouw van de seniorenwoningen is de bovengrond plaatselijk afgegraven tot circa 2 m –mv. Later is in de zuidwest hoek een twee-onder-één-kapwoning gebouwd.

Uit milieukundig bodemonderzoek blijkt dat in het plangebied sprake is van een verontreiniging met onder meer PAK's en cyanide.²⁸ In afb. 7 en 8 zijn de verontreinigingscontouren van PAK's en cyanide gegeven. De verontreiniging houdt verband met de gasfabriek die in het plangebied aanwezig was. In de toekomst zal het plangebied grotendeels worden gesaneerd tot een diepte van minimaal 1 m – mv.

Als gevolg van de bouw en de sloop van de gasfabriek en de bouw van de huidige bebouwing waarbij de bodem lokaal tot ca. 2 m –mv is afgegraven is het waarschijnlijk dat eventueel aanwezige archeologische resten zullen zijn verstoord.

2.3.5 Beschrijving huidig gebruik

Het plangebied is momenteel deels bebouwd met seniorenwoningen en garageboxen, deels in gebruik als tuin en deels verhard door middel van een grindpad. Voor de bouw van de seniorenwoningen is de bovengrond plaatselijk afgegraven tot circa 2 m –mv.

¹⁷ Gelderland, sectie D blad 1 en 2

¹⁸ Wolters Noordhoff Atlasproducties 1990.

¹⁹ Bureau Militaire Verkenningen 1872, 1897, 1911.

²⁰ Bureau Militaire Verkenningen 1930.

²¹ Kadaster 1953.

²² Kadaster 1963.

²³ Kadaster 1973, 1985.

²⁴ Kadaster 1995.

²⁵ <http://www.kich.nl>.

²⁶ [http://ags.prvgld.nl/GLD.Atlas/\(S\(xfohc55oeaict455nctt4mn\)\)/Default.aspx?applicatie=HistorischEnArcheologie](http://ags.prvgld.nl/GLD.Atlas/(S(xfohc55oeaict455nctt4mn))/Default.aspx?applicatie=HistorischEnArcheologie).

²⁷ Van Berkel en Samplonius 2007.

²⁸ DHV 2010.

2.4 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied is gelegen binnen een relatief laag deel van het dekzandlandschap. Dit betekent dat er een middelhoge kans geldt voor de aanwezigheid van archeologische resten. De archeologische resten kunnen uit alle archeologische perioden afkomstig zijn. In de directe omgeving van het plangebied zijn geen archeologische resten aangetroffen met uitzondering van resten gerelateerd aan de dorpskern van Scherpenzeel, waarvan de oorsprong teruggaat tot in de Late Middeleeuwen. Het plangebied bevindt zich echter buiten de dorpskern, deze resten worden daarom niet verwacht. Deze bevindt zich ca. 200 m ten zuiden van het plangebied en dergelijke resten worden niet specifiek in het plangebied verwacht.

De resten kunnen direct aan of onder het maaiveld of indien in het plangebied een laarpodzolgrond aanwezig is onder een (dun) plaggendeek voorkomen.²⁹ De verwachte archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- of vuursteenstrooiingen en grondsporen. Organische resten (zoals bot, hout, leder en textiel) zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd.³⁰ De beperkte beschikbare gegevens laten niet toe, het complextype en de omvang van de verwachte resten nader te specificeren.

Als gevolg van de bouw en de sloop van de gasfabriek en de bouw van de huidige bebouwing waarbij de bodem lokaal tot ca. 2 m –mv is afgegraven is het waarschijnlijk dat eventueel aanwezige archeologische resten zullen zijn verstoord.

2.5 Conclusie

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*

Het is mogelijk dat in het plangebied archeologische resten voorkomen, gezien de relatief lage ligging van het plangebied en het ontbreken van archeologische waarnemingen in de omgeving van het plangebied is de kans hierop relatief klein. De bouw en sloop van de gasfabriek en de huidige bebouwing zal voor verstoringen van de bodem hebben gezorgd.

Indien mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*

Het plangebied is voldoende onderzocht.

3 Aanbeveling en aanvulling dhr. P Schut, gemeente Scherpenzeel

De mate van verstoring is al voldoende inzichtelijk gemaakt door de bouw van de gasfabriek incl. teerputten, de sloop van dezelfde fabriek, een gedeeltelijke diepte sanering, het bouwrijp maken van het terrein, een wegcunet, de funderingen van de nieuwe woningen, kabels en leidingen etc. Aangezien zich dit allemaal afspeelt op een halve hectare mag rustig gesteld worden dat het terrein zwaar verstoord is. Bovendien is het de vraag of gezien de mate van vervuiling en de daarmee samenhangende veiligheidsmaatregelen of hier überhaupt nog sprake kan zijn van een verantwoord archeologisch onderzoek. Daarbij moeten we rekening houden met het feit dat eventuele archeologische resten naar verwachting ca. 30 - 40 cm onder het maaiveld hebben gelegen.

Het gebied kent op de beleidskaart weliswaar een middelhoge verwachting, maar nadere beschouwing van o.a. het AHN leert dat dit vermoedelijk onjuist is en dat dit voor het plangebied een lage verwachting moet zijn. Voor deze laatste zone geldt een ondergrens van 1 ha. Voorts is het gebied door tal van activiteiten in de vorige eeuw zwaar verstoord waardoor eventuele archeologische resten verdwenen zijn en niet meer onevenredig kunnen worden aangetast door de voorgenomen plannen. Indien tijdens de werkzaamheden tegen de verwachting in vondsten worden aangetroffen in de vorm van scherven, vuursteen, funderingen etc. waarvan redelijkerwijs vermoed kan worden dat deze van archeologische betekenis zijn dient hier onmiddellijk melding van worden gemaakt (Monumentenwet 1988, art. 53).

²⁹ Groenewoudt 1994.

³⁰ Kars & Smit 2003.

Literatuur

- Bakker, H. de & A.W. Edelman-Vlam, 1976: *De Nederlandse bodem in kleur*. ongewijzigde druk 1981. Wageningen.
- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989: *Systeem voor bodemclassificatie*. 2e gewijzigde druk. Wageningen.
- Berkel, G. van & K. Samplonius, 2007: *Nederlandse plaatsnamen, herkomst en historie*, Utrecht.
- Boekema, Y, 2008: *Archeologisch onderzoek Plangebied Renes te Scherpenzeel Inventariserend veldonderzoek*. GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 496.
- Borsboom, A.J., 2005 : *Inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen Plangebied "De Willaer" te Scherpenzeel*. Synthesgra Archeologie Rapport 175258.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport, NITG 05-043-A).
- Bureau Militaire verkenningen, 1872, 1897, 1911, 1930: *Bonnekaart, Scherpenzeel, Blad 448, schaal 1:25.000*.
- Cate, J.A.M. ten & G.C. Maarleveld, 1977: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Toelichting op de legenda*. Wageningen/Haarlem.
- DHV 2010: Actualiserend onderzoek voormalige gasfabriek te Scherpenzeel.
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).
- Huizer, J., 2010: *Holevoetplein 294-296 te Scherpenzeel. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*. ADC rapport 2527.
- Kadaster 1822: *Scherpenzeel, Gelderland, sectie D blad 1 en 2*.
- Kadaster 1953, 1963, 1975, 1985, 1995: *Topografische kaart 1: 25 000, kaartblad 32 G, Barneveld*.
- Kars, H. & A. Smit (red.), 2003: *Handleiding Fysiek Behoud Archeologisch Erfgoed. Degraderingsmechanismen in sporen en materialen. Monitoring van de conditie van het bodemarchief*. Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 1).
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhof & Th.E. Wong (red.), 2003: *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten (Geologie van Nederland, deel 7).
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- Oosterhout, F., van, 2009: *Archeologische monumentenzorg in de gemeente Scherpenzeel. Toelichting op de archeologische waarden- en verwachtingskaart met AMZ-adviezen*. RAAP-Rapport 1797
- Stichting voor Bodemkartering, 1982: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 32 Amersfoort*.
- Stichting voor Bodemkartering, 1997: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 32 oost Amersfoort*.
- Stichting voor Bodemkartering 1965: *Bodemkaart van Nederland. Schaal 1: 50 000. Toelichting bij kaartblad 32 Oost Amersfoort*.
- Wolters Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 3 Oost-Nederland 1839-1859*, Groningen.

Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl/viewer>
<http://www.kich.nl>
<http://www.watwaswaar.nl>
[http://ags.prvgld.nl/GLD.Atlas/\(S\(xfohc55oeaict455nctt4mn\)\)/Default.aspx?applicatie=HistorischEnArcheologie](http://ags.prvgld.nl/GLD.Atlas/(S(xfohc55oeaict455nctt4mn))/Default.aspx?applicatie=HistorischEnArcheologie)

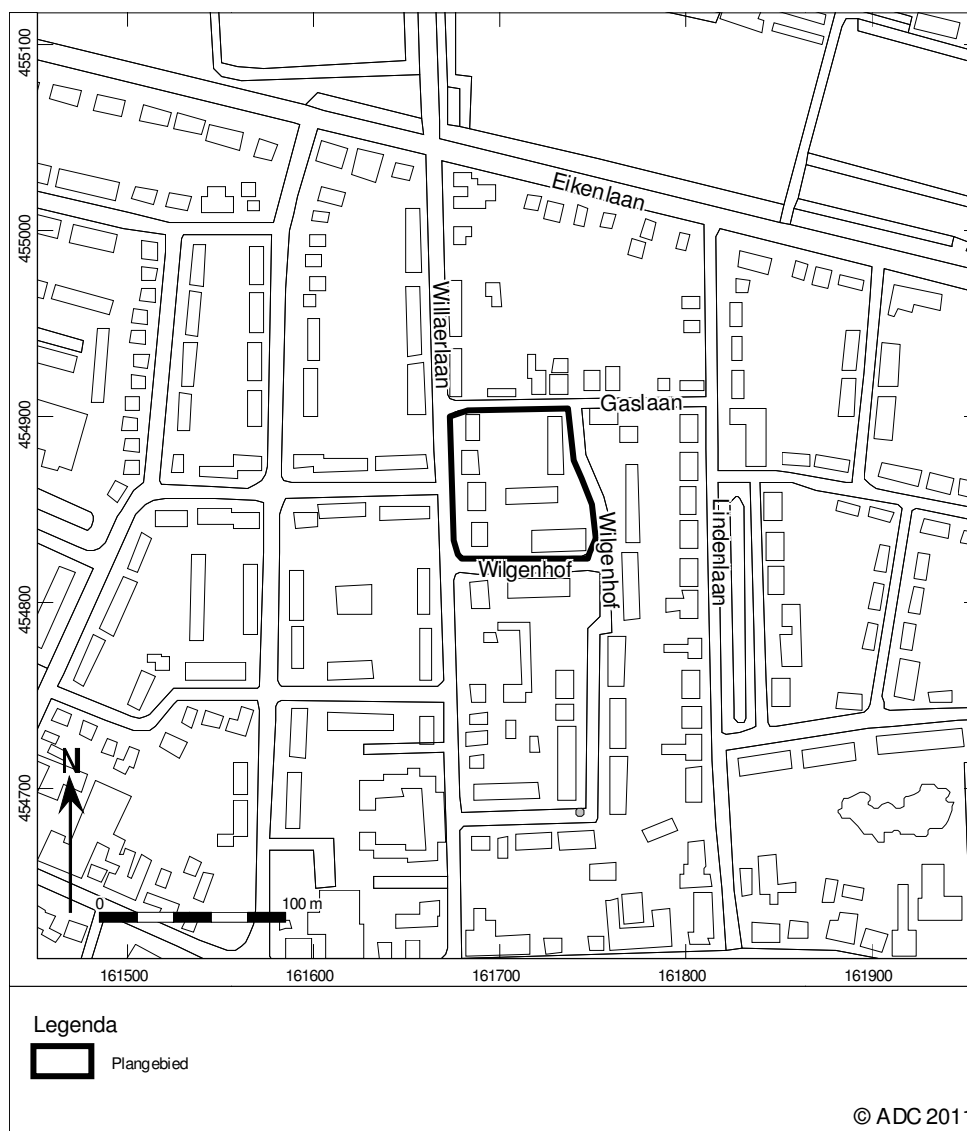
Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
- Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
- Afb. 3 Saneringsplan
- Afb. 4 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
- Afb. 5 Locatie van het plangebied op de beleidsadvieskaart van de gemeente Scherpenzeel. Het plangebied is rood omkaderd
- Afb. 6 Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1930
- Afb. 7 Verontreinigingscontour PAK's
- Afb. 8 Verontreinigingscontour cyanide

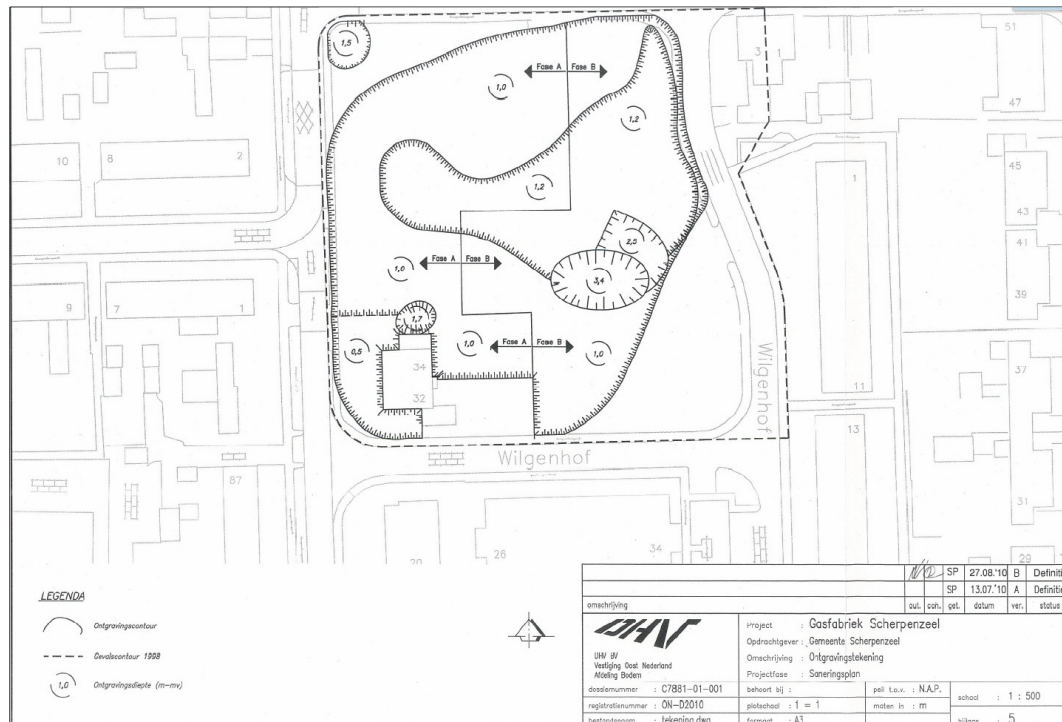
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

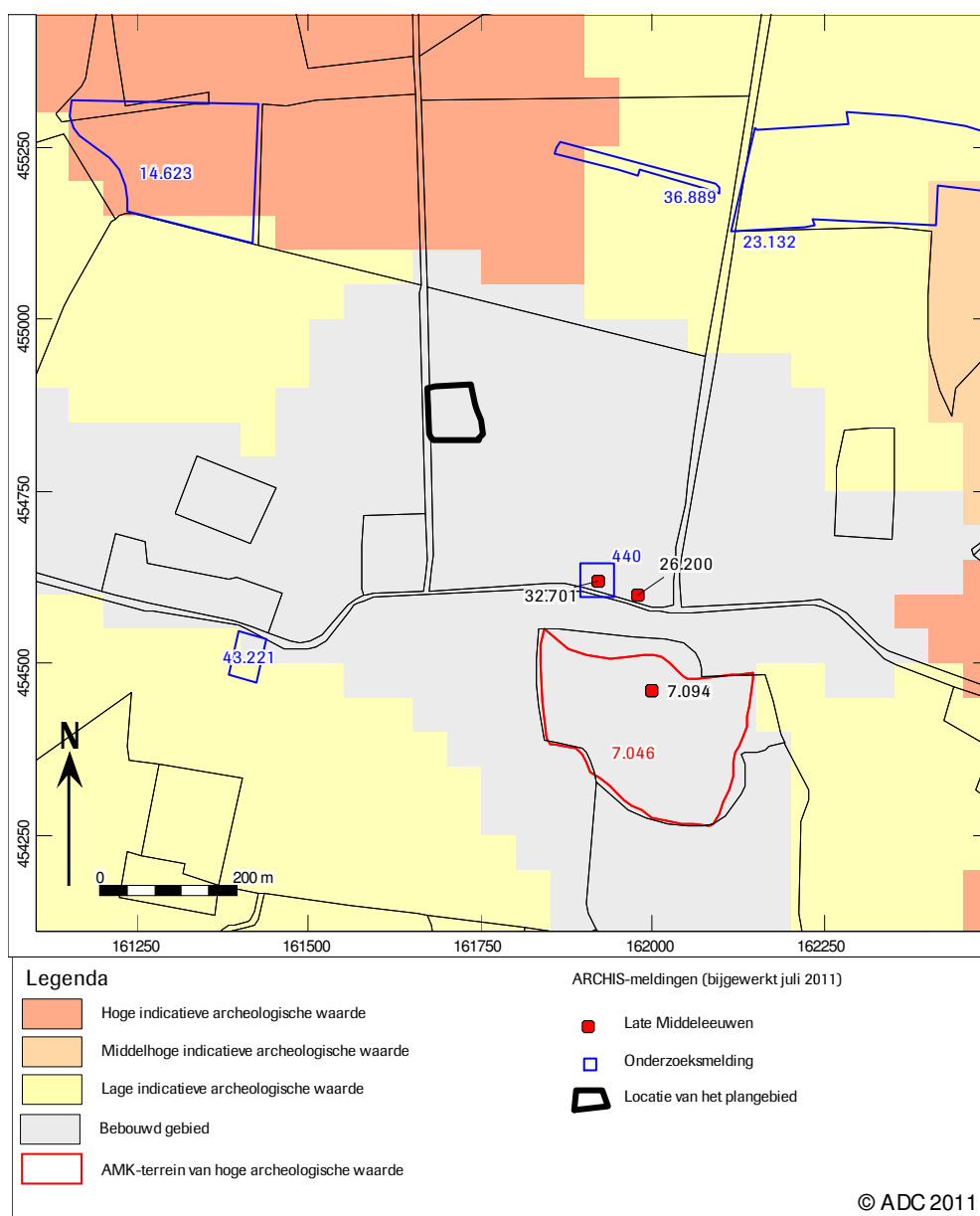
Afb. 1 Locatie van het plangebied

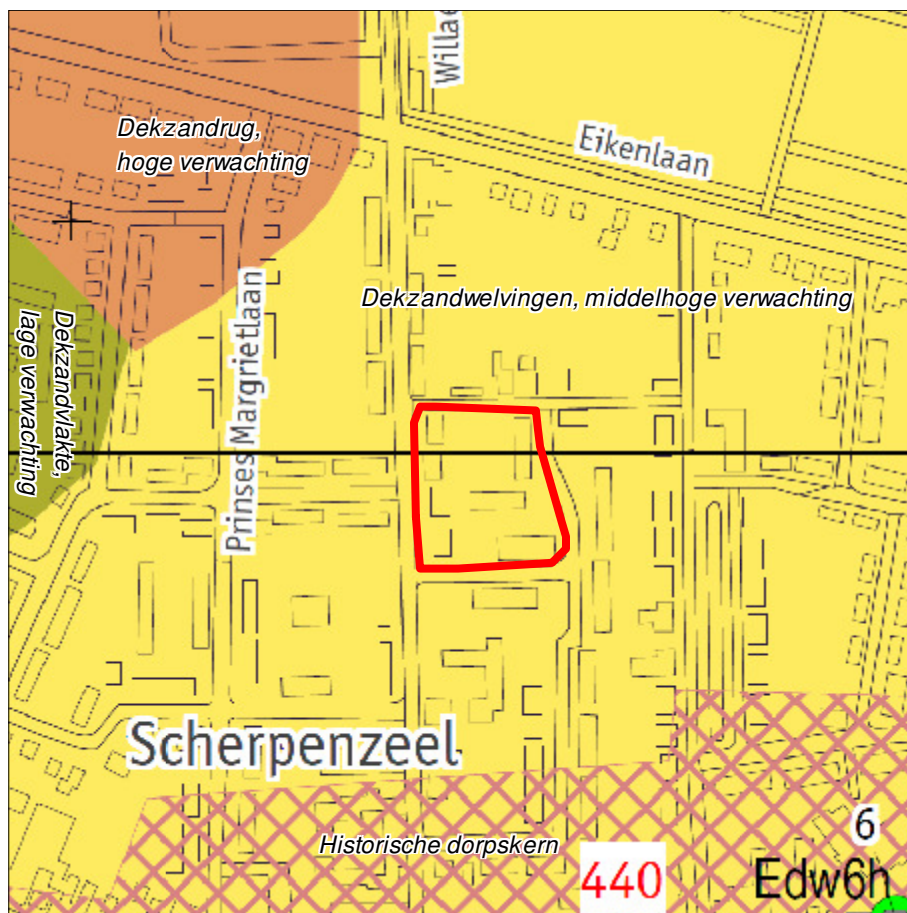
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

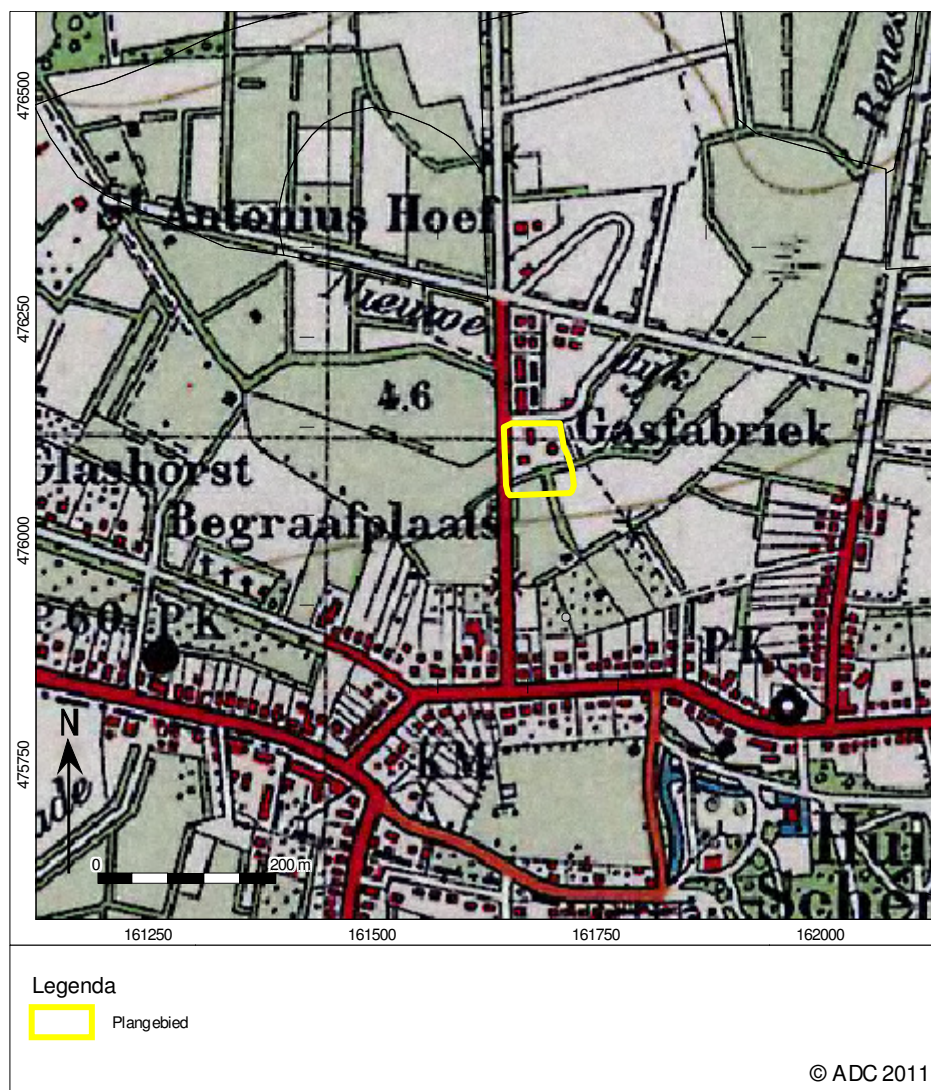
Afb. 3 Saneringsplan

Afb. 4 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 5 Locatie van het plangebied op de beleidsadvieskaart van de gemeente Scherpenzeel. Het plangebied is rood omkaderd

Afb. 6 Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1930

Afb. 7 Verontreinigingscontour PAK's

Afb. 8 Verontreinigingscontour cyanide